

Kansallis/omaisuus. Metsän mielikuvat isänmaallisissa lauluissa ja metsämainoksissa

Eero Julkunen & Altti Kuusamo

SUMMARY: IMAGES OF FORESTS IN PATRIOTIC SONGS AND FOREST ADVERTISEMENTS

Julkunen, E. & Kuusamo, A. 1987. Kansallis/omaisuus. Metsän mielikuvat isänmaallisissa lauluissa ja metsämainoksissa. Summary: Images of forests in patriotic songs and forest advertisements. *Silva Fennica* 21(4): 351–361.

Artikkelissa tarkastellaan metsää maakuntalauluissa ja isänmaallisissa lauluissa sekä pankkien ja vakuutusyhtiöiden metsämainoksissa. Lauluissa havumetsä liittyy työstämättömään luontoon ja lehtimetsä sivistykseen. Todellinen isänmaallinen metsä on havumetsä. Mainoksien metsämielikuvat ovat kaksijakoisia: juhlava kansallisten arvojen metsä ja profaani raaka-ainemetsä. Lauluissa metsällä nostetaan isänmaallista tunnetta, mainoksissa tavoitellaan arvovaltaa tai taloudellista hyötyä.

Article compares forest images in provincial and patriotic songs and in forest advertisements by banks and insurance companies. In songs, coniferous forests represent the primaeval nature and broadleaved forests represent culture. Coniferous forest are the real patriotic forest. Forest images in advertisements are twofold: both elevated patriotic forests and profane raw-material forests are found.

Keywords: Semiotics, popular culture, Finnish identity, patriotic songs, forest advertisements
ODC 907.6

Correspondence: Eero Julkunen, Iso-Roobertinkatu 9 C 19, SF-00120 Helsinki, Finland.

Metsä kansallisena identiteettisymbolina

Olemme usein tottuneet odottamaan ulkomaalaisten suusta ihailevia kommentteja luonnostamme. Senpä tähden meidän on vaikea käsittää, jos joku toteaa, kuten Madame de Stael 1700-luvun lopussa, että Suomen metsät ovat ”yksitoikkoisia”. de Staelin mukaan metsissämme oli vain ”samoja” puulajeja, mäntyjä ja koivuja” (Hirn 1921, 55). 1800-luvun loppupuolella runoilijat, joiden monet maakunta-aiheiset runot sittemmin sävellettiin lauluksi, näkivät asian aivan päinvastoin kuin de Stael: nämä ”yksitoikkoiset” metsät

olivat ehtymättömän kansallisen poettisen rikkauden valtakuntia.

Romantiikan aikakausi todella opetti meidät näkemään ja kokemaan metsät eri tavoin kuin aiemmin. Metsää käytettiin identiteettisymbolina; siitä tuli tärkeä osa kansallista mielikuvastoa. 1900-luvun vaihteessa metsän kohottava symbolinen merkitys oli jo selviö: metsä-aihelmat korvasivat osittain klassista kuvastoa jopa valtiollisissa tunnuksissa. Tämä näkyi ennen muuta rahojen kuva-aiheissa. Metsä-motiivi sai saman paikan kuin kuninkaalliset tunnuksot pohjoismaisissa rahoissa. Aiheen käyttö oli luonnollisesti laajaa.

Se ei näkynyt yksin osakekirjoissa, aattellisten yhdistysten tunnuksissa, sävellysten nimissä, postikorteissa vaan myös juhlapuheissa, isänmaallisten juhlien rekvisiitassa ja jopa kaupunkitalojen nimistöissä. Metsämotiivi on siitä lähtien ollut tiivis osa suomalaisuuden symbolista varantoa. Tämä näkyy suomalaisen luonnonmystiikan fraseologiassa taideteollisuudesta arkkitehtuuriin. Motiivi vakiinnutti asemansa hyvin varhain populaarikulttuurin piirissä. Sitä käytetään edelleenkin, toritaiteesta aina liikelaitosten nimiin (esim. vakuutusyhtiö Tapiola). Metsäkuvasto on aina ollut osa suomalaista hegemonista diskurssia: sen tunnusten alaisuudessa valta on pyrkinyt esittämään itsensä koko kansan mielenilmaisujen edustajana.

Monissa tunnuksissa metsäaiheen esittäminen oli ja on metonymista: jo yksi havunoksa setelirahassa tai kakkärämänty metallirahassa riittää herättämään mielikuvan suomalaisuudesta sekä kansallisesta rikkaudestamme. Metonymia on mahdollista aina silloin, kun tietyn kulttuurin sääntöjä on riittävästi omaksuttu. Tämä pätee ennen muuta maakunta- ja isänmaallisiin lauluihin.

Ne metsäkäsitykset ja -mielikuvat, jotka luotiin 1800-luvun loppupuolella, välittyvät nykyisyyteen muun muassa kouluissa laulettavien maakuntalaulujen välityksellä. Ne kertovat Suomen kansallisesta ”alkuajasta”, ne luovat myyttisen ja sakraalin ilmapiirin metsämielikuville. Suomalaisuuden mielikuva-galleriassa metsien kuvat välittyvät monella tavalla – ja usein huomaamatta – sukupolvilta toisille myös urbaanissa ympäristössä.

Tarkoituksemme on tarkastella metsämielikuvia maakunta- ja isänmaallisissa lauluissa sekä nykyisissä metsämainoksissa. Laulut ja mainokset edustavat metsän ”käytön” ääripäitä: kansallis-ihanteellista ja liiketaloudellista. Maakuntalaulut kertovat metsäkuvas-ton varhaisvaiheista, mainokset puolestaan antavat käsityksen metsäkuvas-ton nykyisestä tilasta. Ajallisesta jännevälistä huolimatta molempiin kuvastoihin liittyy voimaperäisesti suomalaisuuden perusmielikuva. Pyrimme osoittamaan, että molemmilla kuvastoilla on samat lähtökohdat, ts. ne toimivat kohottuneen suomalaisuuden symbolina. Vain kontekstuaalinen erilaisuus panee ne palvelemaan erilaisia päämääriä.

”Männikkömetsät ja rantojen raidat”

Isänmaalliset ja maakuntalaulut voidaan käsitellä yhtenäisenä tekstinä – siitäkin huolimatta, että ne ovat syntyneet suhteellisen pitkän ajanjakson kuluessa, 1800-luvun puolivälistä itsenäisyytemme alkuvaiheeseen saakka. Tekstiä voi ajatella tekijöistään riippumattomaksi monestakin syystä. Ensinnäkin laulut ovat syntyneet tiettyjen yleisten myyttisten menneisyyteen ja kansallisuusaatteeseen liittyvien käsitysten alaisuudessa.¹ Ne ovat myös valikoituneet ”yleisiksi” suuresta joukosta kilpailevia lauluja (vrt. Raekallio-Teppo 1953, 63). Lisäksi se, että laulut elävät edelleen kollektiivisessa tajunnassamme ja ne tulkitaan samalla tavalla, tekevät niistä yhteisenä diskurssin.

Aiemmin, kun isänmaallisten laulujen kuvastoa on eritelty, on puhuttu luonnosta tai maisemasta (esim. Klinge 1975, 103–123). Meidän tehtävämme on taas katsoa miten ”metsä” elää lauluissa – muullakin tavoin kuin osana maisemaa. Suomalaisuuden mielikuvastossa ”metsä” on enemmän kuin maisemallinen tekijä.

Seuraavassa luodaan lyhyt sisällönanalyttinen katsaus siitä, missä temaattisissa yhteyksissä ja miten metsä lauluissa esittyy. Lähdeteoksena käytetään Suomen partiotytöjärjestön julkaisemaa laulukirjaa Laulajatyttö (1963) ja erityisesti sen kappaleita Kansallislauluja, Maakuntalauluja ja Isänmaallisia lauluja. Täydentävänä lähteenä on Olavi Pesosen toimittama Laulukirja (1955). Täydelliseen aineistoon tässä ei pyritä, vaan otos on esimerkinomainen. Ilmeni, että maakuntalauluissa oli kaikissa muissa paitsi Uudenmaan, Pohjanmaan ja Lapin lauluissa maininta metsistä tai puista.

1. Hyvin yleisiä olivat auditiviset mielikuvat: metsä huokailee ja kuiskii. Kyseessä on tällöin nimenomaan havumetsä.

*Säveleitä salot huokuu,
Ikihongat humajaa*
(Karjalaisten laulu, P.J. Hannikainen)

Jymy jylhin sun metsies hongiston
(Kymenlaakson laulu, Aukusti Simojoki)

Kuulkaa korpeimme kuiskintaa
(Nälkämaan marssi, Ilmari Kianto)

Humina saatetaan liittää myös kuoleman mielikuviin:

*Honkiesi huminaa suo mun kuunnella,
Kunnes hetki lähtöni lyö . . .
Ei muuta kunniaa,
Kuin kuulla kummultansa
Sun kuusiesi kuiskina
Kun sä kätkenyt olet hänet
Viime lepohon.*
(Oi, kallis Suomenmaa, Heikki Klemetti)

2. Kuvataan panoraamaa metsien yli, jolloin metsä on osa arkkityyppiseksi muodostunutta suomalaista perusmaisemaa järvineen ja lahtineen. Vaikkei metsää varsinaisesti mainittaisikaan, sen oletetaan implisiittisesti kuuluvan maisemaan.

*Ja vaarat korkeat kuusikot
Ja koivumetsät ja kalliot*
(On maista kaikista sittenkin, muk. Maija Kontinen)

*Mä oksalla ylimmällä
Oon Harjulan seljanteen*
(Kesäpäivä Kangasalla, Z. Topelius)

Joka niemeen notkohon saarelmaan
(Kansalaislaulu, J.H. Erkkö)

Suomalaisessa 1800-luvun kuvataiteesta tästä maisemapanoraamasta tuli oma lajityyppinsä: korkealta nähty laaja järvimaisema. Korkealta paikalta avautuvaa vesistömaisemaa ovat kuvanneet mm. Magnus von Wright, Ferdinand von Wright, Albert Edelfelt ja Eero Järnefelt (Ervamaa 1977, 19–22).

3. Metsä on pellon takana, kaukana sivistyksestä:

*Kauas missä katse kantaa yli peltojen,
Missä kaartaa taivaan rantaa salo sininen*
(Satakunnan laulu, Aino Voipio)

4. Kuvailaan metsätyyppiä tai puuston laatua tai ominaisuutta:

*Jos kielin voisin kertoa
Näkönsä vanhat puut*
(Savolaisten laulu, A. Oksanen)

*Jo Karjalan kunnalla lehtii puu,
Jo Karjalan koivikot tuuhettuu . . .
Synkkään metsies aarniopuut*
(Jo Karjalan kunnalla, Valter Juva)

*On Kainuu jylhien korpien maa . . .
Kainuun korpihin . . .
Korpien tenhoon jään*
(On Kainuu jylhien korpien maa, J. K. Kulomaa)

Metsämaisema voidaan käydä läpi myös vain mainiten ja luetteloiden:

*Männikkömetsät ja rantojen raidat,
Laaksojen liepeillä koivikkohaht,
Ah polut korpia kiertävät kaidat*
(Keski-Suomen laulu, Martti Korpilahti)

*Lempeitä laaksoin lehtoja
Ja lintuin laululehtoja . . .
Tuhannet sen tuomistot*
(Hämäläisten laulu, J.H. Erkkö)

5. Lehtoa ja lehtipuita ja -metsiä käytetään sivistyksen symbolina:

*Puhkes uudet tertut tuomeen,
Aika uudet aatteet toi*
(Varsinais-Suomen laulu, Väinö Kulo)

*Olet suoja sä untemme yön,
Kesäleikkien lempeä lehto*
(Kymenlaakson laulu, Aukusti Simojoki)

*Lintuin laulu lehdossa,
Siellä äiti hymyhuulin
Tuuditti mua kehossa*
(Kotimaani omi Suomi)

*Lempeitä laaksoin lehtoja
Ja lintuin laulupuistoja*
(Hämäläisten laulu, J.H. Erkkö)

6. Havumetsä tai -puu on villin ja työstämättömän, ei-kulttuurin, symboli. Villi metsä saatetaan kuvata myös muokkauksen kohteena:

*Niin kasvoimme kuin kuuset sen . . .
Ei kuihtumaan saa talvetkaan,
Ei puute, kurjuus korpimaan*
(Vaasan marssi, Z. Topelius, suom. Alpo Noponen)

*Korpes raivio, kultavainio,
Raatain luoda nyt meidän vuoro on*
(Oi kallis Suomenmaa, Heikki Klemetti)

*Ja taatot kirjoitti kuokallaan
Omat mietteensä korpehen*
(On Kainuu jylhien korpien maa,
J.K. Kulomaa)

7. Havumetsä ja lehtimetsä kontrastoidaan saman laulun sisällä niin, että lehto/lehtimetsä merkitsevät sivistystä ja havumetsä villiä luontoa: *Kesäleikkien lempeä lehto – jymy jylhä sun metsies hongiston* (Kymenlaakson laulu, Aukusti Simojoki); *Kunnailla lehtii puu – synkkäin metsien aarniopuut* (Jo Karjalan kunnailla lehtii puu, Valter Juva).

Havumetsä ja lehtimetsä liitetään lauluissa vastakkaisiin mielikuvastoihin ja elämänpiireihin. Siksi on mahdollista konstruoida seuraava oppositiotaulukko:

Havumetsä	Lehto/lehtimetsä
työstämätön luonto	työstetty kulttuuri
maskuliininen raataminen	feminiininen hoivaaminen
raivaaminen	valmis maisema
heroinen	intiimi
kuolema, sota metsän keskellä	kasvaminen, syntymä metsän laidassa
auditiivisuus	näköhavainnot, detaljit
pohjoinen Suomi	eteläinen Suomi

Havumetsä ja havupuut liitetään työstämättömään luontoon ja luonnonvoimiin, maskuliiniseen raatamiseen ja raivaamiseen, sotaan, kuolemaan, menneisiin sukupolviin (taattoihin) ja heroisuuteen. Lehto taas hoivaamiseen, työstettyyn kulttuuriin, sivistykseen ja feminiinisyteen.² Tätä perusoppositiota havainnollistaa esim. Vaasan marssin ja Varsinais-Suomen laulujen metsäkuvaston ero: *Kasvoimme kuin kuuset sen* (kasvu assosioituu luonnontilaan, villiin ja työstämättömään) vs. *Puhkes uudet tertut tuomeen, Aika uudet aatteet toi* (kasvu kulttuurin kasvuna).

Isänmaallisten laulujen todellinen, isänmaallinen metsä on kuitenkin havupuumetsä. Siihen liitetään mies, taatot, sodat, vaino: kansallisen olemassolon kohtalonkysymykset ja miesten rooli siinä. Topelius (1983, 86)

toteaa Maamme-kirjassaan havumetsästä: ”Se on erämaan voimakas poika.”

Havumetsä kuuluu arkkityypilliseen suomalaisuuteen; se on suomalaisuuden alkukertomusten ja myyttisen alkuaajan näyttämö. Tämän ”alkuaajan” loi 1800-luvun kansallisuusaatteen innoittama sivistyneistö ja itsenäisyyden alkuaajan maskulinismi. Kuva lehtojen feminiinisydestä syntyi myös tämän maskuliinisuuden ilmapiirissä. Havumetsä on siis se, josta käsin myös lehtometsän mielikuvat määräytyvät.

Vaikka lehtimetsät ovat levinneet yli koko Suomen, silti laulujen lehdot tuntuu sijoituvan eteläiseen Suomeen. Havupuu taas nähdään pohjoisen Suomen puuna, vaikka sitä on laajoilla alueilla eteläisessä Suomessa. Voi kysyä, heijastuuko tässä ajattelua suuntaava perusoppositio ”etelä”/”pohjoinen”, jossa ”etelä” merkitsee sivistystä, mutta ”pohjoinen” mielikuvia ”oikeasta” Suomesta. ”Oikea” Suomi on maskuliininen, alkutilassa oleva havupuiden maa. Se on kulttuurin ”laidassa”. Tästä voi johtaa seuraavan opposition:

Havumetsä	Lehto/lehtimetsä
”todellinen” Suomi	”hempeä” Suomi
kulttuurin laidassa	kulttuurin keskustassa

Tämä ajattelutapa näkyy vieläkin esimerkiksi käsitteessä luovuus. Suomessa on usein totuttu ajattelemaan, että luovat ihmiset tulevat metsästä. Luovuutta ei opeteta, se kasvaa itsestään kuin istuttamaton havupuu.

Matti Klinge (1975, 107–108) on todennut, että itsenäisyyden syntyvaiheiden aikana kansallislaulujen maisemakuvat antoivat tietä kuvastolle, joka keskittyi moraalisten velvoitteiden esittämiseen. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta pyrkimyksestä on V. A. Koskenniemi. Hän on sanoittanut monia kotiseutu- ja isänmaallisia lauluja (mm. Lippulaulu, Finlandia, Hymni kotiseudulle, Kansallislaulu, Nuijamiesten marssi), mutta hän ei kertaakaan käytä puu- eikä metsämotiivia. Eikä tämä johdu suinkaan siitä, että Koskenniemi oli syntynyt ”puuttomalla” Pohjois-Pohjanmaalla. Pikemminkin siitä, että Koskenniemen sanoituksissa heroisuus on kilvoittelua ja taistelua kosmisiä luonnonvoimia vastaan.

Usein ajatellaan, että idea nostalgisesta metsä-idyllistä on nykyajan ilmiö. Mutta jo kansallis- ja maakuntalaulujen sanat luotiin

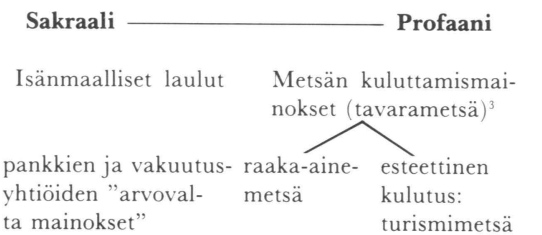
urbaanissa ympäristössä: kaupunkiin opiskelemaan tulleet ylioppilaat sepittivät näitä lauluja osakuntahengessä. Etenkin 1870-luvun vaihteessa runoja sävytti menneisyshakuisuus ja kotikaipuun romantiikka (vrt. Alhoniemi 1972, 33). Myös metsäidyllin luomisen edellytyksenä on se, että katsotaan metsää ulkoapäin, kaupungista käsin. Idylli vaatii ”vieraantumista” kohteestaan.

Mainosten metsä

Isänmaallisten ja maakuntalaulujen metsä – olkoon se havumetsää tai lehtimetsää – on koskematon ja pyhä, sakraali metsä, joka perustavalla tavalla viestii kansallisuuden ja suomalaisuuden mielikuvia. Metsä on tullut merkitsemään suomalaisten tajunnassa suomalaisuutta. Metsä on silloin aina jo-esittynyt, ”toisen asteen metsä”. ”Todellista” metsää ei ole, on vain opittujen diskurssien läpi nähty metsän mielikuvastojen kokonaisuus.

Niille metsän perusmielikuville, joita mm.

isänmaalliset laulut ovat suomalaisten kollektiiviseen tajuntaan iskostaneet, rakentuu myös nykyisten metsämainosten suomalaisuus-merkitykset. Kun suomalainen katsoo metsää esittävää mainosta, hänelle assosioituu suomalaisuuden mielikuvia. Kuitenkin suomalaisuus isänmaallisissa lauluissa ja suomalaisuus metsämainoksissa on valjastettu eri tarkoitukseen: lauluissa on tarkoitus nostattaa yleistä isänmaallista tunnetta, mainosten kautta taas tavoitellaan taloudellista hyötyä ja arvovaltaa. Mainosten kaksi ääripäätä ovat juhlava ja sakraali ”kansallisten arvojen” metsä ja profaani raaka-ainemetsä. Ajatusta havainnollistaa kaavio:

Kuva 1. Pankin ikkunasomistus jouluna 1986 Helsingissä.
Fig. 1. Window decoration of a Helsinki bank at Christmas time in 1986.

Metsä merkityksessä ”suomalaisuus” on se konnotatiivinen kenttä, joka yhdistää laulun ja mainosten metsän. Käyttöyhteys, konteksti, ratkaisee minkä erityismerkityksen metsä saa. Tällainen alikoodi (kansallis-ihanteellisuus, taloudellinen hyödyn tavoittelu, turismi) asemoi metsälle spesifimmän merkityksen (vrt. Hall 1980, 128–138). Metsämainoksia luonnehtii käsite ”kansallisomaisuus”. Monet mainokset voi selittää tämän ilmaisun kautta. Käsitteen alkuosa (”kansallis”) viittaa kohottuneeseen ja sakraaliin suomalaisuuteen, pysyviin arvoihin. Sanan jälkiosa (”omaisuus”) taas viittaa mainosten varsinaiseen tarkoitteeseen. Tämä taloudellisten ja henkisten arvojen kaksinaisuus näkyy selvimmän pankkilaitoksissa. Pankkien visuaalinen miljöö viittaa sakraaliin tilaan. Se on ikäänkuin tavaramaailman kirjavan paljouden yläpuolella oleva rakenne. Samalla tavoin pankit esittävät mainoksissaan myös metsän suomalaisena ideaalimetsänä, joka ei ole vaihdettavissa rahaksi. Metsän myynnistä saatavat metsärahat ovat pankeille tärkeitä, mutta kuvat tuntuvat kieltävän metsän myymisen. Siten pankki kääntää profaanin talousmetsän sakraalin suomalaisuuden kielelle. Metsä näyttäytyy idyllinä joka on vastakohtainen kaikelle sille, jota urbaani talous metsäkoneineen on saanut aikaan.

Esimerkkinä sakraalista, liiketaloudellisen merkityksen kieltävästä kuvastosta ovat pankkien ikkunasomistukset juhlien aikaan (kuva 1). Julisteet ja pienet valkoiset pahvi-kuuset riippuvat pankin ikkunassa pelkistyneen juhlavina, pyhässä ajattomuudessa. Erään pankin ikkunassa tällainen perusasetelma säilyi itsenäisyyspäivästä uuteen vuoteen; muu rekvisiitta (toivotukset, Suomen lippu, kynttilät) vaihtui juhlan mukaan. Pahvi-kuuset jäivät riippumaan ikkunaan vielä juhla-ajan jälkeenkin. Kuuset ovat toki muutoinkin yleinen näiden juhlien koristeluaihe, mutta mielenkiintoista on se juhla tapa, jolla pankit asettavat kuusi-aiheen näytteille ja se, että aihe on pankeissa niin keskeinen.

Tällaisilla sakraaleilla metsäkuvilla pidetään yllä pankkien arvovaltaa ja luodaan kuva profaanista talouselämästä riippumattomasta, ikään kuin sen yläpuolella olevasta rakenteesta. Metsä kohoaa ajattomaksi henkiseksi arvoksi. Metsäkuvat pyrkivät antamaan kuvaa pankista suomalaisuuden varti-jana ja takaajana.

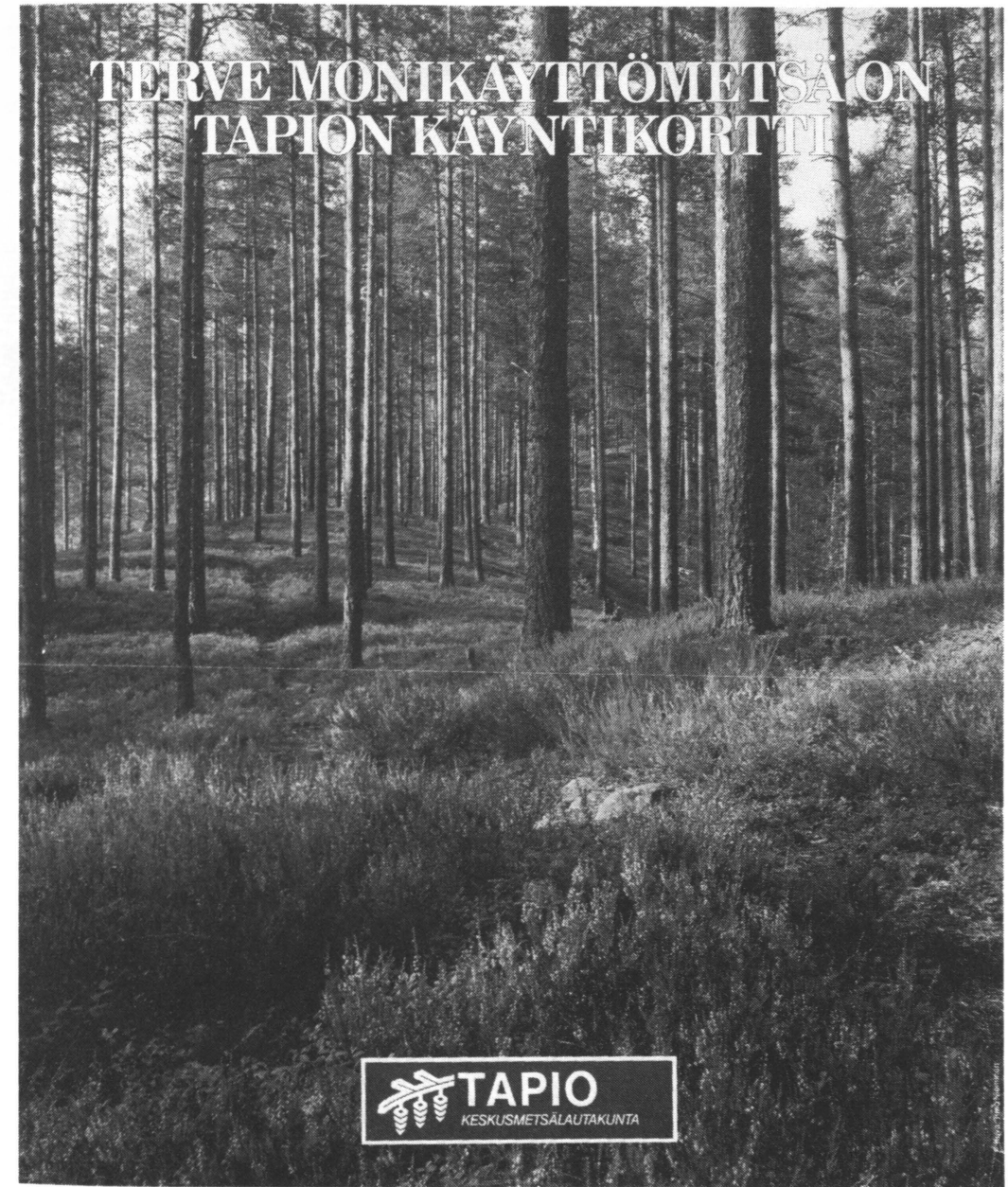
Pyrkimys nähdä metsä puhtaana ideaalityyppinä ei rajoitu pelkästään pankkien ja vakuutuslaitosten käyttämään metsäkuvas-toon. Metsätalouden tyyppillinen metsien jaot-telu tukkipuu- ja vanerikoivumetsiin vastaa jo kansallislauluissa ilmitulevaa dikotomiaa havupuu/lehtipuu. Metsätalouden kuvastosa usein esiintyvät metsien ideaalityypit ovat vaikuttaneet myös siihen tapaan, jolla metsä-mainokset metsää keskimäärin kuvaavat. Tämä kuvasto poikkeaa monin tavoin suomalaisen kuvataiteen perinteisistä metsäkuvista, joissa genret eivät määräydy puolajien mukaan. Tyyppilliset metsämainokset esittävät metsän ”lähikuvana”: näkökulma on metsän keskellä. Mutta siinä miten sisäkuva metsästä representoidaan, on eroja.

Keskusmetsälautakunta Tapiion mainos ”Terve monikäyttömetsä on Tapiion käynti-kortti” (kuva 2) tuo esille ideaalimetsäkuva-tyypin kaikki perinteiset ominaisuudet. Kysymys on ”hoidetusta” metsästä: näkymä avautuu mäntykankaalle, josta aluspuusto on rai-vattu pois; suorien ja harvassa olevien mänty-jen välistä näkyy kauas harjun akselin suun-taan. Näkymän laidasta, runkojen välistä siintää järvenpinta. Näköala on ilmava. Kat-sojan silmä johdatetaan ”honkain keskelle” ”Suomeni soriassa salossa”. Monella tapaa puus-tomaisema tuo mieleen tunnetun laulun sanat:

*Honkain välissä siintävi selkä,
Vilkkuvi koitteen valossa.*

Kysymyksessä on melkein puistonäky-mä. Kaikki ns. roskapuusto on poistettu, maata verhoaa vain tasainen kanervamatto. Kanervat valtaavat myös kuvan etualan: vaikka männyt ovat kuvan pääkohde, silti etualan kanervat vievät yli kolmanneksen ku-vatilasta. Itse asiassa kuva on otettu niin, että katsojan tilan ja kuvatilan välillä ei ole risti-riitaa. Kuvan katsojan ja ottajan näkökulmat yhtyvät. Tämän tekee mahdolliseksi juuri etualan kanervikko. Metsän sisäinen näkö-kulma kohti salskeita runkoja tuo maisema-kuvien typologiaan uuden lajin: ideaalimetsä kuvattuna metsän keskeltä.

Kun puun (tai metsän) raaka-aineominaisuuksia halutaan kuvissa tähdentää, vaihtuu myös kuvattu näkökulma (kuva 3). Siirrytään sakraalista profaaniin. Kansallisten arvojen ideaalimetsä kuvataan vaakasuorasta näkö-

Kuva 2. Ideaalimetsä kuvattuna metsän keskeltä. Keskusmetsälautakunta Tapiion mainos vuodelta 1986.
Fig. 2. An idealized view of the forest from within. Advertisement of Central Forestry Board Tapiio in 1986.

kulmasta runkojen välitse kohti horisonttia, raaka-ainemetsä sen sijaan tyvestä kohti latvaa. Katse liukuu "yhtä runkoa" pitkin ylös kohti perspektiivistä katoamispistettä. Puut ovat pitkiä ja taloudellisesti arvokkaita tukkipuurunkoja. Kuvan tekstin puhuttelumuto

("arvoisa metsänomistaja") vahvistaa kuvan tulkintaa raaka-ainemetsänä.

Se, missä tarkoituksessa metsää mainostetaan, useissa tapauksissa määrää myös sen esittämisen näkökulman. Voimme muodostaa seuraavan kaavion:

Kuva 3. Pankin mainoksessa kuva tyvestä latvaan korostaa arvokkaita tukkipuurunkoja, metsää raaka-ainelähteenä.
Fig. 3. In a bank advertisement, an upward picture of trees emphasizes the value of saw timber trunks: the forest as a source of raw material.

Kuva 4. Konfliktityyppinen mainos: arvopaperit ja rahat ovat työntyneet perinteisen metsänäkymän eteen.

Fig. 4. Conflicting advertisement: bonds and money in front of traditional forest landscape.

Ideaalimetsä	Raaka-ainemetsä	Turismimetsä
	Näkökulma:	
vaakasuora (etenkin kun on kysymyksessä metsän sisäinen panoraama)	alhaalta ylös	ylhäältä alas (talvinen lasketelurinne metsätaustoineen, kesäiset järvimaisemakuvat)

Poikkeuksen tästä jaottelusta tekee erämiehen turistimetsäkuvat, jossa kuvataan metsää sisältä. Kyseessä on ns. "synkän maiseman" modus.

Mainonnan strategioiden muuttuessa esiintyy myös metsänkuvaustapoja, jotka eivät noudata kolmijakoa. Tästä esimerkkinä voi mainita erään Osuuspankin mainoksen vuodelta 1986 (kuva 4), jonka voisi nimetä konfliktityyppiksi. Kuvan etualan arvopaperit ja rahat ovat työntyneet perinteisen metsänä-

kymän eteen. Kuva on myös tarkennettu etualan arvopapereihin - siten taustametsä jää ääriiviiltaan hämäräksi. Kuvan sanomaa on luettava kertomuksena, joka etenee syvyssuunnassa: metsä vaihtuu ensin arvopapereiksi, sitten rahaksi. Pankin edustaja (josta näkyy vain kädet) on talouselämän taikuri, joka korttitempuillaan muuttaa sakraalin metsän nopeasti vaihdettaviksi arvopapereiksi; kansallisomaisuus vaihtuu käden käänteessä rahaksi, pysyvä talous vaihtoarvojen taloudeksi. Pankin "välikäsi" siirtää pysyvän hetkessä kulutuksen kirjoihin.

Kuvassa "kansallinen" ja "omaisuus" rinnastetaan rienaavasti, pyhiä arvoja loukkaavasti. Metsänomistajalle metsän myyminen on luopumista perinteisistä tunnearvoista. Siksi houkuttimen on oltava selvä: selvää rahaa, joka avaa uuden elämän ja uusia mahdollisuuksia.

Kuvan voisi ajatella heijastavan nykysuomalaista sosioyhteiskunnallista draamaa, jossa maalta kaupunkiin muuttanutta ja siksi

rahan tarpeessa olevaa henkilöä houkutellessaan tekemään ”unelmista totta”. Metsänomistajasta tehdään sijoittaja (kuvatekstissä puhutaan ”metsäsijoitussalkusta”).

Puuttuva sekametsä

On mielenkiintoista, että ei lauluissa eikä metsämainoksissa esiinny sekametsä-motivia. Isänmaallisten laulujen kuvastosta tämä tyyppi puuttuu, koska muutoin perustavanlaatuinen havumetsä/lehtimetsä -oppositio särkyisi. Samalla katoaisivat myös laulujen perusmerkitykset, sillä ne nojaavat tähän oppositioon. Strukturalistisen antropologian mukaan myyminen ajattelu hakeutuu binäärisiin oppositioihin. Isänmaallisissa lauluissa voi nähdä tällaista myyttistä ajattelua. Myyminen logiikka ei anna sekametsälle tilaa. Sekametsä ei kirkasta ”suomalaisuuden” kuvaa; se ei ole ”suomalaisuuden” identiteettisymboli.

Käsittelen ”kansallis/omaisuus” kautta voi ymmärtää, miksei myöskään metsämainoksissa kuvata sekametsää. Sekametsä ei – kuten edellä todettiin – herätä kansallisia mielikuvia.⁴ Toisaalta se ei myöskään ole talousmetsää. Näin sekametsä ei täytä esimerkiksi pankin intressiä esittäen suomalaisuuden mielikuvia herättävää metsää ja toisaalta metsää, jolla on taloudellista merkitystä.

Huomautukset:

1) Jutikkala (1949, 146) huomauttaa, että idea ”mystillisistä muinaisheimoista” innoitti maakuntalaulujen sepiittäjiä.

2) Mänty- ja lehtipuustomielikuvien temaattinen kahvijako tulee näkyviin myös ei-sävelletyssä kansallisessa runosanonnassa. Aleksis Kiven Maamme-runon näyttää jaon selvästi: ”Tuon tumman metsän kaikunaa / Mi autuus kuultella”. Auditiivisuus liitetään nimenomaisesti havumetsiin (”tumma metsä”). Tämän vastakohtana samassa säkeistössä on feminiinisempi metsänlaitakuva: ”Impi sinisilmäinen / Käy laaksois laulellen”. Myöhemmin Kivi tosin rikkoo tämän dikotomian runon uudessa versiossa nimeltä Suomenmaa. Hän muuttaa säkeet: ”Tuon leh-

timetsän kaikunaa / Mi autuus kuultella”. Heroisia sävyjä tavoiteltaessa dikotomia kirkastuu: ”Metsän poika tahdon olla / Sankar jylhän kuusiston . . .”.

3) Löfgren (1983, 46–56) puhuu industrialismin kulumaisemasta (konsumptionslandskapet) vastakohtana agraarikulttuurin tuotantomaisemalle (produktionslandskapet).

4) Ns. käyttökuviissa (esim. puunkorjuukuvat) voidaan kyllä kuvata myös sekametsää, mutta silloin ei ole tarkoituskaan nähdä metsää ideaalimetsänä, joka viittaisi suomalaisuuden mielikuviiin.

Kirjallisuus

- Alhoniemi, P. 1972. Idylli särkyy. Kansallisromanttisten ideaalien mureneminen jälkiromantiikan ja realismin kauden kirjallisuudessamme. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 305. Helsinki.
- 1969. Isänmaan korkeat veisut. Turun ja Helsingin romantiikan runouden patrioottiset ja kansalliset motiivipiirit. Helsinki.
- Ervamaa, J. 1972. ”Niin kauas kuin silmäin siintää”. Taide 72. Porvoo.
- 1977. Albert Edelfeltin näköala Kaukolan harjulta. Ateneumin taidemuseo. Museojulkaisu. Helsinki.
- Haavio, A., Jokinen, P., Kaskinen, J., Rahkonen, P., Savolainen, M., Sundell, J. & Törnström, M. 1985. ”Suomi elää metsästä”. Sosiologinen tutkimus metsäteollisuuden mainoskampanjasta. Turun yliopisto, Sosiologia tutkimuksia 115.
- Hall, S. 1980. Encoding/decoding. Culture, Media, Language. Ed. by Stuart Hall et al. London.
- Hirn, Y. 1921. Episodeja. Muutamia lukuja seitsemäntoistasataaluvun elämästä ja kirjallisuudesta. Suom. L. Onerva. Helsinki.
- Jutikkala, E. 1949. Suomen maakunnat. Kotiseutu 6–8:143–149.
- Kivi, A. 1954. Kootut runot. Toim. Lauri Viljanen. Porvoo.
- Klinge, M. 1975. Bernadotten ja Leninin välissä. Tutkielmia kansallisista aiheista. Porvoo.
- Laulajatyttö. Suomen partiotyttöjärjestön julkaisu. Mikeli 1963.
- Löfgren, O. 1983. Känslans förvandling: Tiden, naturen och hemmet i den borgerliga kulturen. Frykman, J. & Löfgren, O.: Den kultiverade människan. Stockholm.
- Pesonen, O. 1955. Laulukirja. Viidestoista painos. Helsinki.
- Raekallio-Teppo, V. 1953. Keski-Suomen maakuntalaulun vaiheita. Kotiseutu 1: 63–65.
- Topelius, Z. 1983. Boken om vårt land. Ny illustrerad utgåva. Borgå–Helsingfors–Jockas.

Total of 15 references

Summary

Images of forests in patriotic songs and forest advertisements

Towards the end of the 19th century poets, whose many provincial poems were later composed into songs, considered forests to be kingdoms of inexhaustible national poetic richness. The period of romanticism taught the Finns a new way of seeing and experiencing the forest. The forest was used as an identity symbol; it became an important part of national imagery. At the beginning of the 20th century the elevating significance of the forest was already a fact: forest themes replaced partly classical imagery even in emblems. This was evident especially in financial items and images. Since then the forest motif has been an essential part of the symbolic imagery of being Finnish.

Those forest concepts and images, which were created towards the end of the 19th century, are embodied into the present day through among other things patriotic songs sung at schools. They tell about the national ”original time” of Finland, they create a mythical and sacred atmosphere for forest images.

In patriotic songs, the connotation of forest images depends on forest type. Groves and broadleaved woods are used as a symbol of civilization and culture; coniferous forests or trees are used as a symbol of something wild and unfinished, non-culture. Generally coniferous and broadleaved forests represent in songs opposite imageries and spheres of life. Coniferous trees and woods represent unfinished nature and its forces, masculine toiling and clearing, war, death, passed generations and heroism. Groves represent caring, finished culture, civilization and femininity. The true forest of patriotic songs is, however, coniferous, which symbolizes the archetypal sense of being Finnish.

In advertisements there are different ways of presenting the forest: the ”sacred” forest refers to the patriotic and idealistic imagery, the ”profane” forest is the forest for consumption. The sacred forest is present especially in bank advertisements, creating an illusion of banking institutions being superior to economic life. Forest is shown as an object of consumption in some forest industry advertisements (raw material) and in tourism advertisements (aesthetic and recreational consumption). However, connotations of the forest always refer to the imagery of Finnishness. The way how forest is shown varies according to the purpose of advertisement.